Escatalens, un enclavament català desconegut

Autor:
Data de publicació: 02-11-2018

Un dia, no recordo a quin any del canvi de mil·lenni, el senyor Clavel va entrar a l'agencia de viatges on jo treballava, venia de "França"; volia que li preparés un itinerari amb excursions per un grup en autocar, un ràpid mos o tast de Catalunya, bàsicament Barcelona. Com podeu suposar li vaig demanar la seva adreça. " Escatalens –em va dir–, això és prop de Montauban, al nord de Tolosa o millor dit, al centre d'Occitània".

Un dia, no recordo de quin any del canvi de mil·lenni, el senyor Clavel va entrar a l'agència de viatges on jo treballava. Venia de França i volia que li preparés un itinerari amb excursions en autocar per a un grup de gent del seu poble. Desitjava que li confegís un ràpid tast de Catalunya. Bàsicament Barcelona. Com podeu suposar, li vaig demanar de quin lloc provenia:

?D'Escatalens — em va dir—, un poble proper a Montauban, al nord de Tolosa. O millor dit, al centre d'Occitània.

Va tornar més d'un cop. En una de les visites m'explicà que Escatalens és una vila que es denomina així pels catalans. Va pronunciar-ne el nom com 'escatalans', és a dir, amb a forta a la darrera síl·laba. Va afegir que, amb el temps, la denominació havia anat canviant i que antigament el nom del poble havia d'haver estat precedit o bé —no ho recordo amb exactitud— per l'article els o bé per l'article los. És a dir, Els Catalans o Los Catalans [1].

Però tornem al fil principal de la narració. El senyor Clavel em comentà que ell, en aquells anys, era el màxim responsable d'una associació o amical del poble, associació que es dedicava a organitzar activitats per a la seva gent i que per això muntava aquella ruta per Catalunya. M'Informà, també, que havia estat el batlle del vilatge.

Jo vaig quedar sorprès d'aquesta declaració d'origen català i, com que no tenia cap notícia que hi hagués hagut mai aquest enclavament, li vaig fer algunes preguntes, que va respondre d'una mode força evasiu, de manera que em va deixar un petit neguit sobre el tema.

L'ex-batlle deia, doncs, que en un temps llunyà els catalans havien corregut per allà i que, finalment, s'hi van instal·lar. Amb el que sabem avui dia hom pot demanar-se si aquests catalans eren gots o un grup de gent que van restar a la zona després d'haver estat derrotats a Muret.

Ell i jo fixàrem els terminis de pagament, que per diferents causes se sobrepassaren. Aleshores encara hi havia xecs. Com que cobrar un xec francès era car i sobretot molt lent —es podia trigar fins a dues setmanes— i era urgent de fer els pagaments als diferents proveïdors, ell i jo acordàrem una cosa molt excepcional: que jo aniria a cobrar a casa seva d'Escatalens, ja que era difícil que em fessin avançaments. Ara penso que vaig prendre aquesta no gens habitual iniciativa d'una manera inconscient. En el fons volia satisfer la meva curiositat.

Així que el meu pare i jo enfilàrem l'autopista nord enllà i continuàrem Tolosa amunt fins que hi arribàrem. Era un poblet plàcid, d'edificis baixos construïts amb molta rajola i terracuita vermella. El recordo com si el temps s'hi hagués aturat a finals del segle XIX.

Hi vaig anar intrigat per si algú hi parlaria català. Entro a correus per demanar com anar a l'adreça que portava. La funcionària, una francesa imperial, em tira els ànims per terra i quasi m'insulta per haver pronunciat dues paraules en català, que, com a mínim, podria haver entès perquè s'assemblaven a la parla occitana. Després, passo pel costat d'una finestra oberta i miro a dins. Crec que era de l'ajuntament perquè hi vaig veure molta gent. Hi devia haver ple. Des de les finestres obertes, el francès del nord ressonava a fora, al carrer. Finalment, trobo una porta gran i un pati darrere, com m'havien dit. Seria aquella la casa? Efectivament, ho era. Allí ens esperaven els Clavel. Se'ns acosta el senyor Clavel i ens diu: "Esteu convidats a dinar. El comptable (el tresorer) vindrà a les postres". Fem temps i parlem. Expliquen que el poble és decaigut i que abans casa seva era plena d'empleats. Ara, tothom és a Tolosa.

Parlàvem en francès. Aleshores li pregunto:

—No parleu alguna llengua diferent del francès? Perquè segons m'heu dit aquí hi havia hagut catalans i som al cor d'Occitània, lluny dels territoris del francès i de les capitals.

Ell ho nega del tot. La seva senyora igualment. La conversa es transforma en un gat i la rata sobre el tema. Quin article useu: lo, lu, el? El senyor Clavel respon le ('el' en francès) i em va fer entendre que allà sempre s'ha parlat francès i que l'occità no existia pas.

La senyora insisteix també en la seva negativa. Diu que del que dic res de res. Llavors, ell la mira i li diu:

—No diguis això!

I aquesta sí que la recordo. Ella respon amb gestos i veu expressius:

—Bé! L'àvia el parlava una miqueta, però era molt vella!

I amb la mateixa expressivitat continua:

—I el parlava molt poquet, només molt poquet.

Trencada la closca de la vergonya imposada per l'educació francesa, continuem conversant. Jo, parlant mig en català mig en francès i ells, contestant en francès. Acollits per la seva hospitalitat pagesa, entrem a la casa i veiem unes

il·lustracions urbanes:

—Ho coneixeu?— Pregunta somrient:

—Sí és clar. És Perpinyà la catalana!— Dic, mentre creuem mirades còmplices. En aquell moment vaig pensar que, segurament fins feia poc, per a ells Catalunya era la zona de Perpinyà, i doncs la Catalunya Nord, i que posteriorment havien descobert que hi havia una altra Catalunya que volien veure.

Mentre esperem el comptable entaulats, ens regalen amb fetge gras casolà, el rei més reconegut de la seva cuina.

—No ha de quedar res— diu el senyor Clavel.

I aconsegueixo que reconegui que a pagès d'aquella menja en diuen fetge gras, que serà generosament regat amb xampany. No recordo si Moët Chandon o Veuve Clicquot.

Truca algú a la porta! El fan entrar: és el tresorer. És un senyor elegant amb bigotet blanc ben retallat.

Deu trobar que el taló és pesat! És clar, no es deu refiar gaire d'aquests espanyols ni de les manies i experiments de l'ex-batlle. L'home no està segur de la viabilitat d'aquella operació. Malgrat la seva distinció, fa com els gitanos. I aleshores pregunta en correcte i impecable català:

—Antoni, creus que són de fiar?

Jo em faig un fart de riure. Com és caigut tant d'artifici i vergonya! Quin moment més gloriós i inoblidable! Li contesto:

—Oh! I és clar que sí que som de fiar!

El bon home va quedar...!!! Amb la cara i gestos de major sorpresa possible va respondre:

—Com m'has entès? D'on sou?— Vaig dir-li:

—Som "es catalencs", però no pas d'"Escatalans"!

Com que no entenia el prodigi, vàrem passar una estona aclarint-li que veníem de Catalunya. Ell, com que no hi veia la relació, li vàrem haver d'explicar que a Catalunya parlàvem "escatalenc". Però pareu-hi atenció: quin català més pur i elegant li vàrem sentir! Verament semblava el dels antics senyors de Barcelona. Sense cap deix afrancesat i amb les mateixes vocals que nosaltres!

Així que aneu amb compte quan siau en terres sotmeses! Que tenen tant de complex que negaran que us entenen. No pas per malícia, sinó perquè, mentre la propaganda oficial dels estats els fa creure que són lliures, els instruments d'aquests estats fiquen molts complexos i tabús al cap de la bona gent, la qual acaba reaccionant de manera com la descrita.

Per què ho explico ara? Preguntareu estranyats i amb un punt de reprovació per la deixadesa que suposa no haver-ho fet molt abans. Doncs precisament per això, perquè ja fa massa temps. És des que ho vaig saber, que ho hauria d'haver fet. Ara m'he determinat de no deixar passar més anys guardant el "secret". L'havia de donar a conèixer.

Lluís M. Mandado

Notes bibliogràfiques:

1.- Ernest Nègre, Toponymie Générale de la France, Droz, Genève, t. II, 1991, p. 840, § 14640. dóna la primera documentació coneguda del topònim, el feu(s) des Catalencs, 1179, difós per Clovis Brunel, Les plus anciennes chartes en langue provençale, Paris, 1926, 1952, p. 166, § 5. Més bibliografia a: Histoire de la commune : Escatalens, un lieu, une histoire, per Jean-Michel Garric, per éditions En ço nostre, Le mont de Saule, Albias (1993, 1- 127 pàgines, (ISBN 2-910334-02-3)